

Janez Gregori, ustanovni član DOPPS

// pogovarjala se je Marjana Ahačič

1: Janez Gregori, ustanovitelj DOPPS, prvi predsednik DOPPS, prevajalec ptičjih priručnikov, odličen poznavalec zgodovine slovenske ornitologije, ploden pisec ornitoloških besedil ...

foto: Ciril Mlinar

2: Pogorelec (Phoenicurus phoenicurus)

foto: Janez Gregori

Ko je DOPPS pred štirimi leti, 19. februarja 2005, s slovesno otvoritvijo Mednarodnega ornitološkega kongresa v dvorani hotela Union v Ljubljani obeležil 25 let obstoja društva, je bil Janez Gregori tam v dveh vlogah: kot slavnostni govornik in kot pevec, član Biološkega okteta, ki je dogodku postavljaj glasbeno kuliso. Glasba je dala navdih tudi nagovoru, s katerim je pospremil tisti večer.

V zadnjih letih se poleg strokovnega dela, ki ga opravljate v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, veliko ukvarjate s čebelarstvom pa tudi z zgodovino slovenskega naravoslovja. Kje ste našli začetke slovenske ornitologije?

Bom odgovoril kar z besedami, ki sem jih uporabil na slovesnosti ob petindvajsetletnici Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije: "Visoka pesem kranjske ornitologije je zazvenela že davno, v drugi polovici 18. stoletja, ko je večina drugih evropskih narodov še ostajala nema. Prišla je iz grla moža, ki ga je genialni naravoslovec Carl Linné v svojih številnih pismih tikal in največkrat imenoval "slavni gospod". To je bil Joannes Antonius Scopoli (1728-1788), idrijski zdravnik, predvsem pa vsestranski naravoslovec. Posvečal se je tudi ptičem, izsledke pa objavil predvsem v svojem slavnem delu Annus I. Historico Naturalis iz leta 1769, kjer opisuje kar 254 vrst, pri nas poznanih in tujih. Tako je danes Scopoli kot veljaven avtor prvega opisa pri naših ptičjih vrstah naveden pri 14 taksonih, najdemo ga pa tudi pri nekaterih tujih. Visoko pesem ornitologije omenjam le v toliko, da se ve, kje iskati naše mesto v združeni Evropi."

"Nocoj posvečamo pozornost bolj preprosti, a zato toliko bolj razširjeni in nič manj pomembni ornitološki pesmi, recimo ji kar ljudska, ki organizirano zveni že 25 let," ste rekli takrat ...

Tako je. Mesto in čas sta bila prava, da pogledamo v preteklost in vidimo, kdaj in kje je začela zveneti večglasno. Zgodovinsko uro moramo pomakniti nazaj za krepko stoletje. Kranjska je takrat bila v okviru Avstro-Ogrske, cesaričin duh prosvetljenstva pa je še po dobrem stoletju lebdel nad državo, kar je bilo opazno tudi na naravoslovnem (vsaj ornitološkem) področju. V sodobnem jeziku bi lahko rekli, da so takrat opazovanje ptičev šteli za družbeno koristno delo. V 2. polovici 19. stoletja je na Avstrooškem izhajalo kar nekaj periodičnih publikacij z ornitološko vsebino. Ena glavnih je bila revija Ornis, s podnaslovom *Internationale Zeitschrift für gesammte Ornithologie* (mednarodni časopis za celotno ornitologijo), ki je začela izhajati leta 1885. Po vsej avstrooškri deželi so takrat ustanavljali ornitološke opazovalne postaje. V Ornisu so objavljena njihova letna poročila, začeniši z letom 1883 (objavljeno poročilo za leto 1882 še ni bilo v okviru te revije). Objavljali so zanimive favnistične in tudi fenološke podatke za mnoge, nekatere prav vsakdanje vrste. Prvo leto organiziranega opazovanja je delovalo 46 opazovalnih postaj, naslednje leto pa je njihovo število naraslo že na 83. Dobra pokrivnost z njimi je bila tudi na ozemlju današnje Slovenije. Imeli smo kar nekaj poročevalcev, ki so dajali svoja poročila redno vsako leto ali pa občasno. Naštejmo nekaj teh "mandatarjev": Egid Schreiber – za Gorico, L. K. Moser – za Trst, Karl Desch-

mann – za Ljubljano, Theodor Wokřal – za Snežnik, Ernst in Othmar Reiser – za okolico Maribora, Bernardo Schiavuzzi – za Piran in Trst, Franz Kocbek – za Žalec in Emanuel Nikolich – za Piran. Pri poročilih nekaterih opazovalcev so zapisana tudi domača, recimo kar slovenska imena ptičev. Tudi na podatkih teh opazovalcev temeljijo nekatera kasnejša temeljna ornitološka dela, med njimi orjaških 12 zvezkov Naumannovih *Die Vögel Mitteleuropas*, ki so začeli izhajati leta 1905. To je že bilo prvo povezovanje opazovalcev ptičev – koliko so imeli medsebojnih stikov, ne vemo natančno, vsi pa so bili povezani s skupno ornitološko revijo.

Kot ste takrat slikovito dejali, je ptičje petje nato za dve daljši obdobji zamenjalo žvižganje granat in pokanje topov. Kaj se je takrat pravzaprav dogajalo na področju ornitologije?

V Sloveniji se je druženje vseh, ki so jih zanimali ptiči, pospešilo predvsem z ustanovitvijo Ornitološkega observatorija leta 1926, katerega vodilni glas je bil dr. Janko Ponebšek. Glavna dejavnost je bila obročkanje ptičev in s tem povezano raziskovanje njihovega življenja, kar se še danes organizirano nadaljuje v okviru Prirodoslovnega muzeja Slovenije. V povojnih letih je ornitološka dejavnost postajala vse bolj živahna, opazovanje ptičev vse bolj aktualno, bodisi za dušo bodisi iz drugih potreb. Vse več se je namreč govorilo o naravovarstvu in pri teh vprašanjih so bili prav ptiči kot bioindikatorji ključna živalska skupina. Potreba po zbiranju ornitoloških podatkov se je še posebno povečala, ko se je začel obširni projekt evropskega ornitološkega atlasa, h kateremu se je hotela priključiti tudi Slovenija. Duh prosvetljenstva nad našo deželo pa se je že davno razblinil. Tokrat ni bilo samo po sebi umevno, da je opazovanje ptičev družbeno koristno delo, ampak je bilo to treba dokazovati. In spet dokazovati. Pa je stvar počasi le šla naprej. Številni opazovalci po vsej Sloveniji so zbirali podatke o gnezdenju in prezimovanju ptičev, povezovalne niti je vlekel predvsem mladinski tisk, kot npr. Pionirski list,

glavnino dela pa je opravil Iztok Geister. Potrebe po bolj učinkoviti povezavi, po sistematičnem zbiranju podatkov, njihovi interpretaciji in objavljanju so narekovale odločnejši korak.

In ta se je zgodil ...?

Pred 30 leti je trojica odločnih mož, Iztok Geister, Dare Magajna in Dare Šere, vzela taktirko v svoje roke in začrtala notno črtovje. Pa še nekaj pomagačev je pristopilo s strani. In ljudska pesem iz 88 grl je 8. decembra 1979 začela zveneti organizirano, v okviru Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Pravo intonacijo zboru je dajala društvena revija *Acrocephalus*, intonirko pa je imel pri roki Iztok Geister. Da ni bilo nepotrebnih napačnih tonov.

“Društvena pesem zveni že 25. leto, ostaja ljudska, vse pogosteje je izrazito visoka. Iskreno želim, da bi uspešno zvenela tudi v prihodnje. Da bi se v zvenenje čim manjkrat prikradel molovski način, ampak bi prevladoval dur. Veseli C-dur!” ste vsem skupaj zaželeli takrat. Kako jo slišite danes, pet let kasneje?

Zveni veselo, predvsem pa odločno. Iz društva je nastala mogočna organizacija z redno zaposlenimi. Prerasila je meje ornitologije in igra pomembno vlogo pri naravovarstvenih vprašanjih, kar je nadvse pomembno pri današnjem, včasih prav povampirjenem odnosu do narave. Omeniti je treba bogato publicistično dejavnost, od propagandnega in vzgojnega do znanstvenega tiska. Revija *Acrocephalus* je doživela velike spremembe, postala je znanstvena revija, ki je daleč preseгла meje domovine, tako po tematiki kot po sodelujočih avtorjih. Društvu želim, da bi tudi v prihodnje imelo uspehe na vseh področjih svojega delovanja. Da bi ptiči še dolgo imeli prijeten dom, do katerega imajo vso pravico. ●

3: Za knjigo *Ptiči Saleških jezer* sta pisca, Janez Gregori in Dare Šere, leta 2005 prejela nagrado Zlati legat. To je nagrada, ki jo DOPPS vsako leto podeljuje za najboljše slovensko delo s področja ornitologije.

4: Janez Gregori je član Biloškega okteta, ki različnim dogodkom postavlja glasbeno kuliso.
foto: Jernej Polajnar